

JULI 2024

ANALYSE

CO2-afgiften vil ikke afvikle landbrugets jobs - det klarer landbruget selv

GREENPEACE

LANDBRUGETS UDVIKLING ER EN AFVIKLING

Denne analyse viser, at den nuværende strukturudvikling i landbruget har en markant større negativ effekt på beskæftigelsen i landbruget, end en CO2-afgift vil have. Og den viser, at en CO2-afgift vil have en relativ lille effekt på beskæftigelsen af danske statsborgere i landbruget frem mod 2030 – strukturudviklingen i dette årti vil derimod, med den nuværende udvikling, betyde et mere end 10 gange større fald i danske statsborgere beskæftiget i landbruget med modellen fra den grønne trepart.

Selv den mest ambitiøse model for en CO2-afgift fra Svarer-udvalget ville medføre et mere end tre gange mindre bidrag til fald i den danske beskæftigelse i landbruget end strukturudviklingen dette årti.

Analysen punkterer myten om, at CO2-afgiften er en markant trussel mod danske arbejdspladser, som er blevet et hovedargument fra blandt andre Landbrug & Fødevarer og Inger Støjberg. At vi skal “udvikle og ikke afvikle landbruget” er blevet en ofte anvendt sætning i modstanden mod grøn regulering af landet. Det er også blevet et af de mest centrale argumenter mod at indføre en klimaafgift i landbruget og en præmis, som også er skrevet ind i regeringsgrundlaget for CO2-afgiften. Kort sagt: der må ikke ske tab af danske arbejdspladser som konsekvens af en regulerende afgift. Tallene i denne analyse peger imidlertid på, at det er misforstået at se afgiften og miljøregulering som truslen mod landbruget og arbejdspladser heri.

HOVEDKONKLUSIONER

Den mest ambitiøse CO2-afgift fremlagt af ekspertkommissionen for en grøn skattereform vil betyde et fald i landbrugets beskæftigelse på ca. 4.800 årsværk. Det er markant mindre, end den stabilt faldende kurve i strukturudviklingen, vi i årtier har set og fortsat ser i landbrugets beskæftigelse:

- 1. Siden 1950 er der forsvundet mere end 420.000 arbejdspladser i landbruget.** Alene de sidste 20 år er antallet af beskæftigede i landbruget faldet med 25.000, svarende til omtrent 15.000 fuldtidsstillinger – dermed er hver fjerde stilling i landbruget forsvundet i perioden.
- 2. Der forsvinder flere jobs fra landbruget gennem strukturudvikling end ved en CO2-afgift.** Med den nuværende strukturudvikling er prognosen, at der i dette årti vil forsvinde ca. 6.000 arbejdspladser i landbruget. Det er i sig selv mere end en CO2-afgift vil medføre. Beskæftigelsen af danske statsborgere i landbruget vil falde med 36%, hvilket svarer til 8.900 årsværk.
- 3. Knap halvdelen af de jobs, der forsvinder ved en CO2-afgift, vil være udenlandsk arbejdskraft.** En indførsel af afgiften vil derfor kun medføre en meget begrænset ledighed på det danske arbejdsmarked, og mange af de jobs, der forsvinder, vil uanset overtages af udenlandsk arbejdskraft de kommende år. Når jobtabet til udenlandsk arbejdskraft tages i betragtning, vil jobtabet fra den nuværende udvikling være 3,3 gange større i 2020-2030 end den højeste afgift (Model 1) fremlagt af ekspertkommissionen for en grøn skattereform - og næsten 11 gange højere end den afgift der indgår i trepartens aftale.

HVAD SKYLDES AFVIKLINGEN?

Landbruget befinder sig i en kronisk krise, hvor danske landmænd er i et evigt udskillelseskapløb, og hvor landbrugets beskæftigelse falder forudsigeligt, årti efter årti. Det er landbrugets lobbyorganisationer og skiftende regeringers fokus på stordrift, intensiv produktion og deregulering i landbruget, der er i gang med at afvikle landbruget selv og jobs i landbruget. Hvis vi skal lykkes med at beskytte arbejdspladser i dansk landbrug, handler det ikke om at undgå miljøregulering og CO2-afgift, men om at vende den dødsspiral, som dansk landbrug er i.

Landbrugssektoren er gennem de sidste syv årtier gået fra at udgøre det vigtigste bidrag til dansk økonomi og beskæftigelse, til at udgøre et bidrag af meget begrænset betydning. I 1950 udgjorde landbruget over 20% af beskæftigelsen, hvor det i dag udgør et godt stykke under 2%. I samme periode er landbruget gået fra at udgøre 18% af Danmarks bruttoværditilvækst til i dag at udgøre 1%.

Alene mellem 2000-2020 faldt antallet af beskæftigede i landbruget med 26.000, svarende til omtrent 15.000 fuldtidsstillinger.

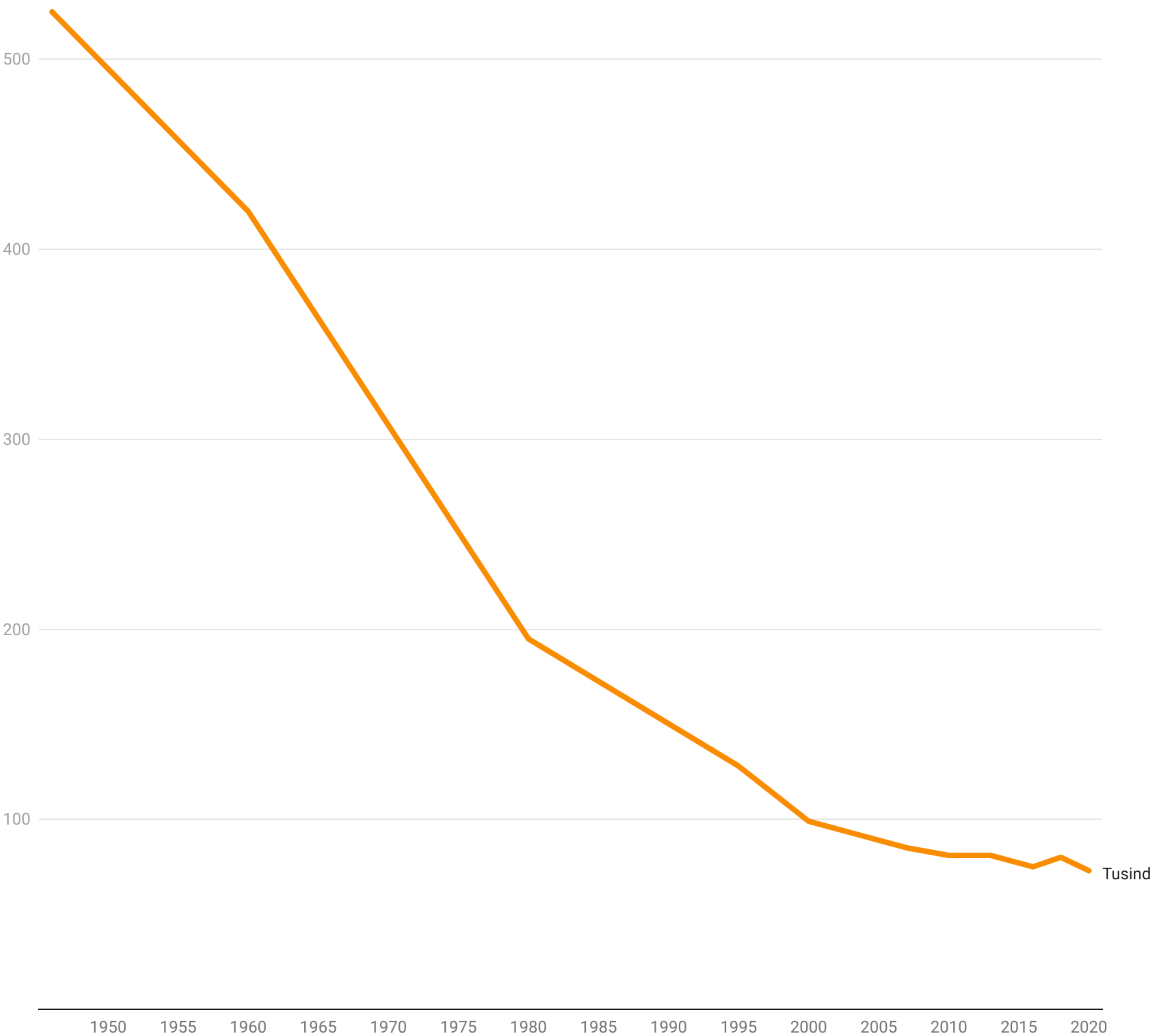
Mange steder hænger opbakningen til dansk landbrug i en tynd tråd, og samtidig hører jeg ofte omkvædet "landbruget skal udvikles, ikke afvikles". Men med den fart landbruget afvikler arbejdspladser, ikke mindst i yderområderne, så er det hverken politikerne eller befolkningen, der afvikler dansk landbrug. Det klarer landbruget helt selv.

Jim Jensen, næstformand i Fødevareforbundet NNF

18. april 2024

Landbrugets beskæftigelse

Udviklingen i antal tusind personer beskæftiget i landbruget.

UDENLANDSK ARBEJDSKRAFT

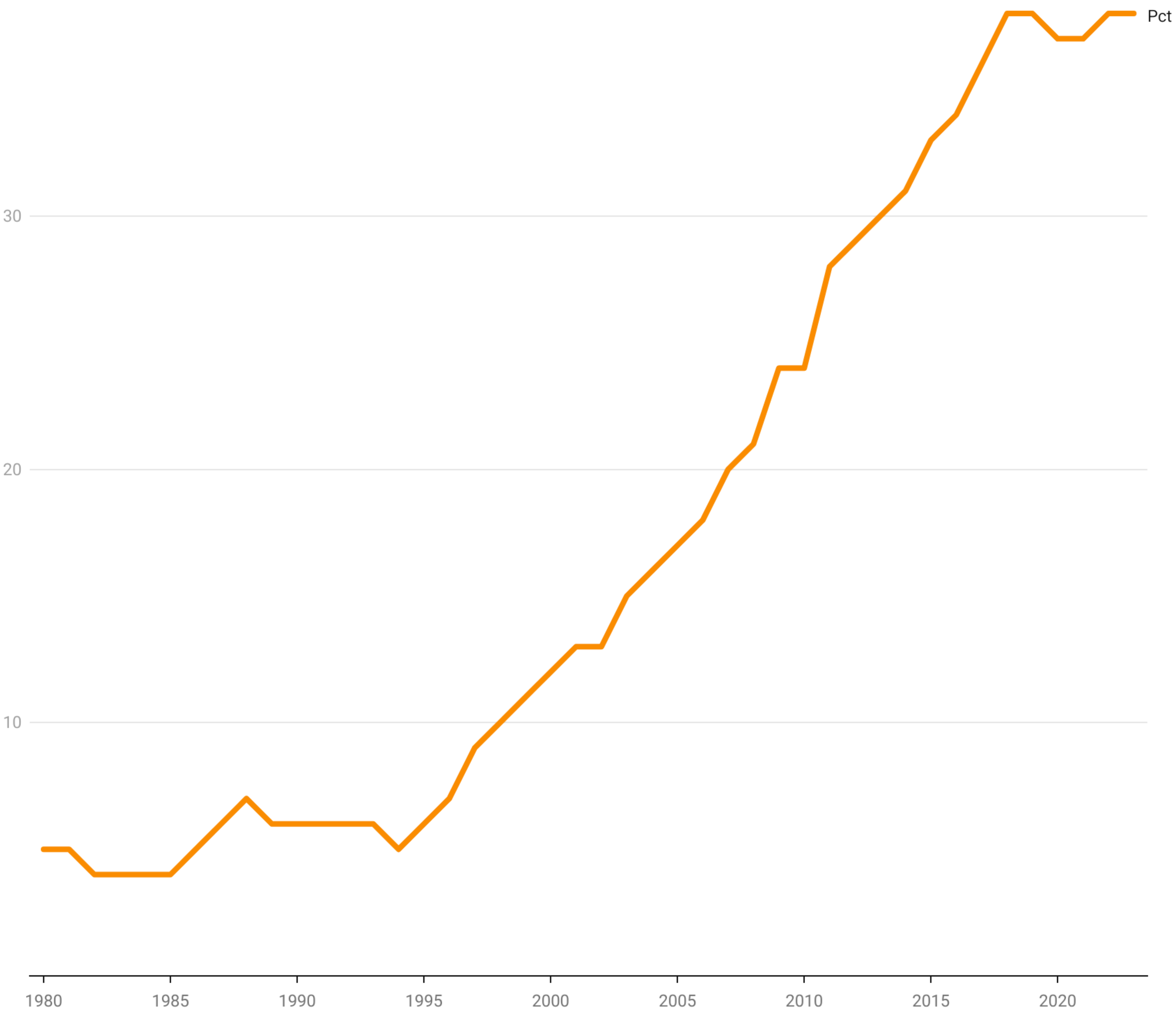
Landbrugets bidrag til den danske beskæftigelse er markant mindre, hvis udenlandsk arbejdskraft modregnes. I dag er 37% af arbejdskraften indenfor landbrug, skovbrug og fiskeri udenlandsk arbejdskraft. Det er mere end nogen anden sektor i Danmark, og tre gange større andel end for den samlede arbejdsstyrke.

Greenpeaces beregninger viser, at andelen af udenlandsk arbejdskraft i perioden 1994-2023 er steget fra 5% til 38%. I 2020 og 2021 er der et kortvarigt brud i udviklingen på grund af rejserestriktioner og nedlukning på grund covid-epidimien.

Ses udelukkende på landbruget – og ikke skov og fiskeri – var 42% af de beskæftigede i 2020 udenlandske ansatte. Der er altså flere udenlandske ansatte i landbruget end skovbrug og fiskeri. I 2020 var der for første gang flere udenlandske ansatte i svineproduktion, end der var ansatte med dansk statsborgerskab. I 2022 var der 44% udenlandske ansatte i landbruget, ifølge Arbejderbevægelsens Erhvervsråd.

Udenlandsk arbejdskraft i landbruget

Udviklingen i den procentuelle andel af udenlandske lønmodtagere indenfor branchen landbrug, skov og fiskeri.

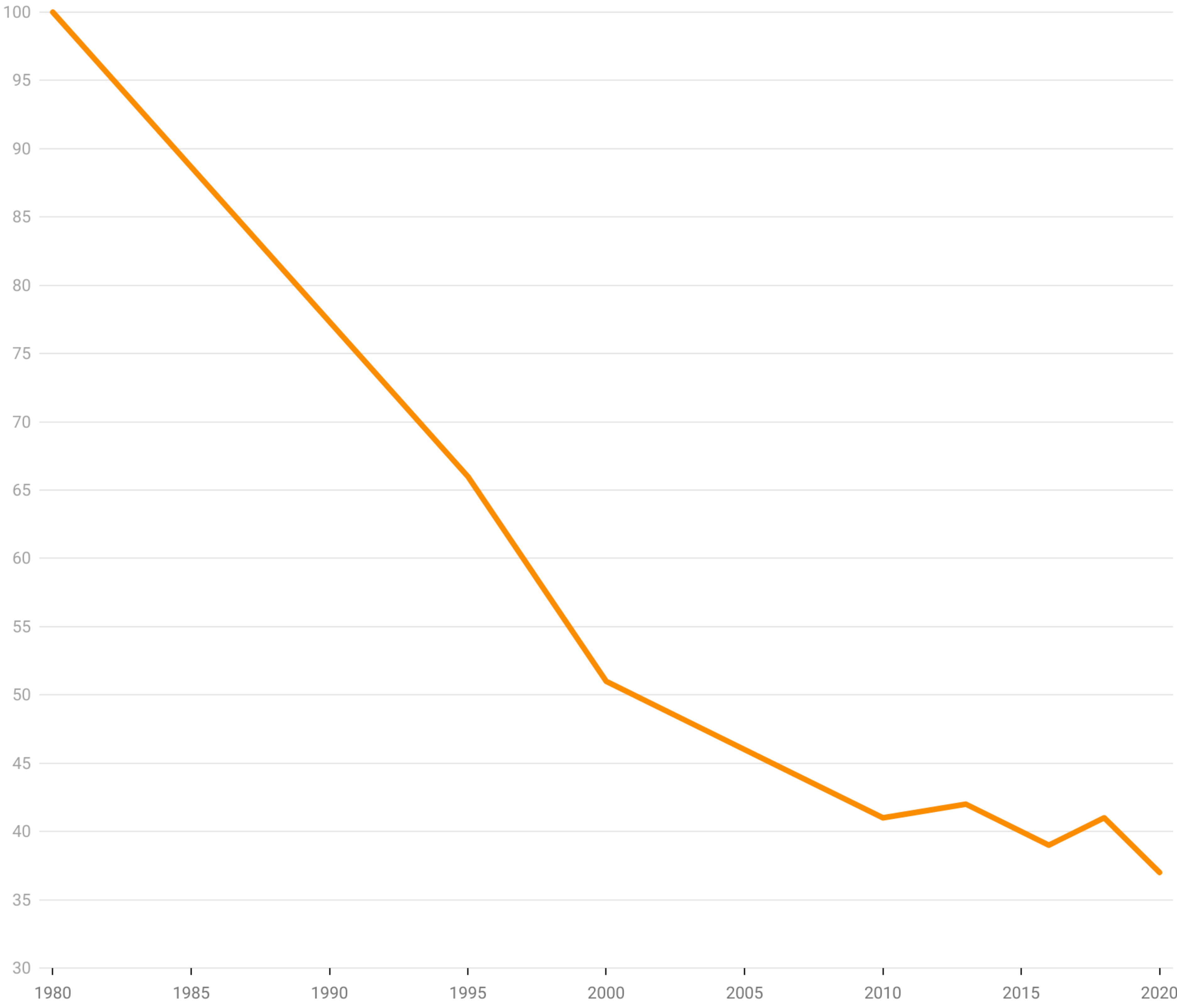

Antallet af lønmodtagere er målt som antal personer omregnet til fuldtidspersoner, der har haft lønindkomst i Danmark.

Chart: Greenpeace • Source: Greenpeaces beregning på baggrund af data fra Styrelsen for Arbejdsmarked og Rekruttering (jobindsats.dk) og Jensen et al. 2007 • Created with Datawrapper

Danske statsborgere i landbruget

Udviklingen i antallet af danske statsborgere beskæftiget i landbruget. Indeks 1980 = 100. For hvert årti er den samlede beskæftigelse af danske statsborgere faldet med 30% i landbruget i perioden mellem 1980-2020. Det gør, at landbruget nu kun beskæftiger en fjerdedel så mange danske statsborgere i dag som for 40 år siden.

UDVIKLINGEN FREM MOD 2030

Fremskrives udviklingen for den samlede beskæftigelse i landbruget, vil der ske et fald fra 2020 til 2030 på 9.000 personer frem mod 2030, eller ca. 6.000 fuldtidsbeskæftigede.

Fortsætter den lineære udvikling i fremgangen af udenlandsk beskæftigelse siden 1994, vil over halvdelen af ansatte i landbruget om 10 år være udenlandsk arbejdskraft.

I alt vil udviklingen mod en mindre beskæftigelse i landbruget og en større andel af udenlandsk arbejdskraft betyde et fald på omkring 11.700 årsværk for danske statsborgere frem mod 2030.

DET BETYDER EN CO2-AFGIFT

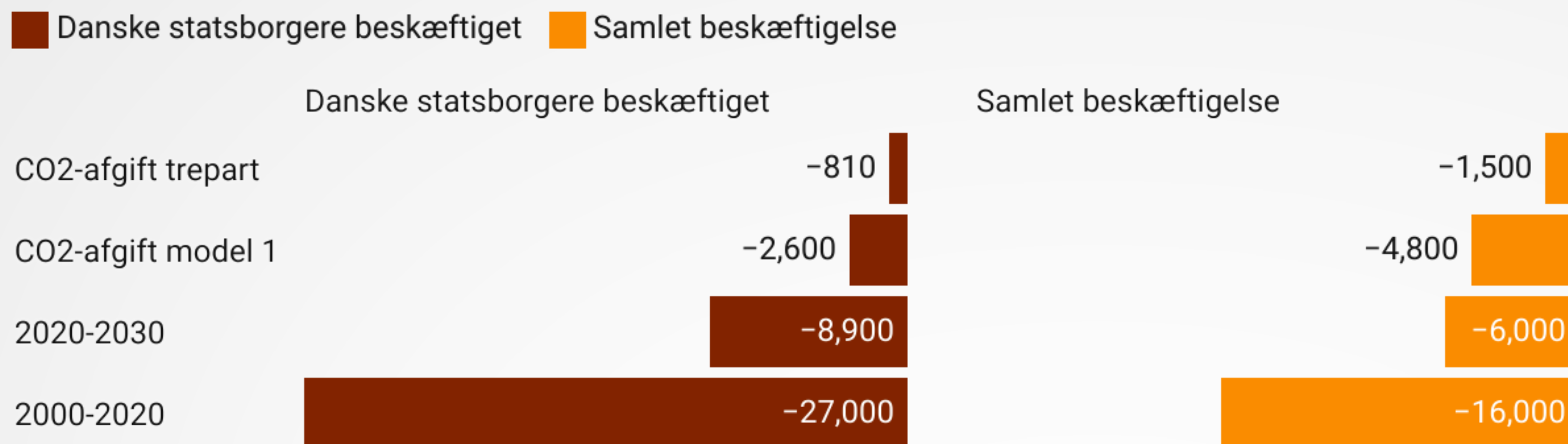
Ifølge ekspertkommissionen for en grøn skattereform står landbruget (uden følgeerhverv) til at miste 4.800 fuldtidsbeskæftigede ved deres højeste model for en CO2-afgift i 2030 (Model 1). Til sammenligning har strukturudviklingen i landbruget de sidste 20 år betydet et jobtab 3 gange så stort. Alene fra 2020-2030 vil landbruget med den nuværende strukturudvikling miste 20% flere arbejdspladser, end CO2-afgiften betyder.

Med fremskrivningen af udenlandsk arbejdskraft vil knap 2.600 af de årsværk ramme danske statsborgere. Dertil kommer, at CO2-afgiften særligt vil ramme beskæftigelse i svineproduktion etc., hvor udenlandsk arbejdskraft fylder markant mere end i resten af landbruget. CO2-afgiften spiller dermed en marginal rolle for den danske beskæftigelse – og vil også spille en mindre rolle for beskæftigelsen i landbruget sammenlignet med den strukturudvikling, der allerede sker i landbruget. De seneste 20 år er mere end 3,3 gange så mange årsværk for danske statsborgere gået tabt i landbruget, som selv den meste ambitiøse CO2-afgift fra ekspertgruppen vil medføre.

CO2-afgiften fra treparten medfører et markant mindre beskæftigelsesfald. Beskæftigelseseffekter fra trepartsaftalen (jobtab fra både CO2-afgift og skovrejsning) betyder et beskæftigelsesfald på 1.500 fuldtidsbeskæftigede ifølge et notat fra Økonomiministeriet. Fraregnet udenlandsk arbejdskraft vil det svare til et tab af 810 personer beskæftiget i landbruget. Dermed er jobtabet fra afgiften være 10,9 gange mindre end den forventede strukturudvikling i landbruget dette årti.

Det betyder en CO2-afgift

Ændring i landbrugets samlede beskæftigelse og landbrugets beskæftigelse af danske statsborgere som følge af udviklingen i perioden 2000-2020, fremskrivning af strukturudviklingen til 2030 og effekten af en CO2-afgift som foreslået af treparten og Svarer-udvalget.

Greenpeaces beregninger viser, at

- En CO2-afgift vil betyde et lille fald i beskæftigelsen af danske statsborgere i landbruget, sammenlignet med den nuværende udvikling. Den strukturelle afvikling i landbruget vil betyde et tre gange større tab i dette årti.
- En CO2-afgift vil betyde et mindre fald i landbrugets samlede beskæftigelse end den afvikling, som landbrugets udvikling vil medføre dette årti (2020-2030) - og en brøkdel af det fald landbrugets afvikling har betydet de seneste to årtier.

HVAD ER ÅRSAG TIL JOBTABET I LANDBRUGET?

Landbruget er sin egen værste fjende i dag. Dansk landbrug har gennem årtier forfulgt et udviklingsspor, hvor man har søgt en så omfattende deregulering og stordrift som muligt. Der har været en tro på ubegrænsede stordriftsfordele, og at landbruget skulle være en animalsk eksportindustri.

Resultatet er, at dansk landbrug har fået verdens mest intensive dyreproduktion og er et af de absolut mest gennemindustrialiserede landbrug i verden. Men dette udviklingsspor har samtidig også betydet, at landbruget er enormt kapitalintensivt, og det medfører et stort vækstpres, som landbruget ikke kan honorere. Vækstpresset betyder, at dansk landbrug befinder sig i en kronisk økonomisk krise, som dækker over både en gældskrise og en indtjeningskrise. Danske landmænd er de mest forgældede i verden, og sektorens indtjening er presset af en lav vækst i produktivitet, som ikke har kunnet følge med de faldende fødevarepriser.

INDTJENINGSKRISEN

Landbrugets indtjening har forbedret sig lidt i årene 2016-2022, men det langsigtede billede er en kombination af faldende fødevarepriser og en faldende produktivitetstsvækst, der presser landbrugets indtjening. Landbrugets indtjening (bruttofaktorindkomst) korrigeret for forbrugerprisindekset er faldet med 32% mellem 1992 og 2022. En rapport fra De Økonomiske Råd viser, at fødevarepriserne justeret for inflation er faldet markant siden 1966. De reale priser faldt med 90% i perioden 1966-2007. Det gør landbruget afhængig af konstant at øge sin produktivitet. Den langsigtede tendens har imidlertid også været en faldende produktivitetstsvækst i landbruget. Samtidig har der i en lang årerække været meget lavt investeringsniveau i landbruget, som gør at produktionsapparatet bliver nedslidt.

GÆLDSKRISEN

Dansk landbrugs gæld var i 2022 på 284 mia. kr., hvilket eksempelvis svarer til mere end hele Letlands BNP.

Siden 2014 er der sket et fald i landbrugets gæld, som har flere årsager:

1. Der er et meget lavt investeringsniveau i landbruget, så man nedslider produktionsapparatet.
2. De danske regler, der beskyttede landbrug mod opkøb af investorer, er blevet fjernet, så pensionskasser, kapitalfonde og lignende nu kan investere i danske landbrug. Sådanne opkøb betyder, at gælden bliver reduceret i landbruget.
3. En del af gælden er også blevet eftergivet af banker som reaktion på, at mange landmænd var teknisk insolvente.
4. Landbruget har haft nogle år med bedre indtjening.
5. Landbruget har konverteret lån til variable renter, hvilket i nogle år med lav rente har begunstiget landbruget.

Selvom landbrugets gæld er faldet de seneste år, er dansk landbrugs gæld stadig det højeste i verden. Efter nogle år med lave renter betød højere renter i 2023 et stort indhug i landbrugets indtjening. Det meget lave investeringsniveau i landbruget kan samtidig ikke fortsætte uden at afvikle en stor del af produktionen.

IKKE EN NATURLOV

Resultatet af den kroniske økonomiske krise er, at dansk landbrug befinder sig i en dødsspiral. En selvaftvikling. Hver eneste dag forsvinder der 2 landbrugsbedrifter i Danmark – og 2 arbejdspladser i landbruget. Siden 1950 er 85% af alle landbrug forsvundet. Blandt heltidslandbrug, der giver beskæftigelse til mindst én person, er 9 ud af 10 forsvundet alene siden 1973. Samtidig er størrelsen af heltidslandbrugene ekspoloderet, så en gennemsnitlig bedrift er gået fra under 30 hektar til i dag i dag at være på 250 hektar – eller 350 fodboldbaner.

Strukturudviklingen i landbruget bliver ofte fremført som en naturlov. Der er imidlertid ikke noget naturgivent over, at dansk landbrug skulle blive et af verdens absolut mest intensive. Landbruget kunne godt have valgt et andet udviklingsspor, hvor det i mindre grad fokuserede på at hente begrænsede stordriftsfordele og konkurrere på animalsk industriel produktion.

Men fortidens politiske valg og behøver ikke at vare for evigt. Dansk landbrug står i dag ved en skillevej, hvor der også er rig mulighed for at vælge veje, der kan bringe sektorens fremtid i balance økonomisk og i forhold til miljøet og klimaet.

MEOTODOLOGI

Find metodenotat her. Alle tal for beskæftigelsen er omregnet til nærmeste hundrede i præsentationen af data.